

Sture Olsson

– Vi föddes på Norregatan, min tvillingbror och jag så vi är sölvesborgare från födseln. Vi gjorde hyss som alla andra och vi startade ett litet fotbollslag som hette Norregatans IF, det fanns ungar så det räckte till ett lag. Senare kom jag till Furulunds bollklubb, där spelade vi mellan träden längst upp vid Yndevägen (där riksvägen nu går). Därefter blev det SGIF, där kom jag upp i A-laget och gjorde några matcher. Men kriget kom och så blev det slut med det!

– Vi ordnade basar för att tjäna ihop till våra fotbollsdräkter. Ludde som sen blev journalist på Sölvesborgs-Tidningen var med och startade klubben. Han spelade även lite i SGIF. Min förste tränare var Torsten Flintberg. Malte Ekberg var lagledare på den tiden och Bil-Persson var ordförande. Han bjöd på supé när vi vunnit matcherna nere på Röda stugan på Valje nöje.

– Jag kom till scoutkåren, vargungarna först i 11-12-årsåldern med Brita Lomander som ledare, senare KFUM med John Hernborg som den verkliga entusiasterna. Han startade KFUM här tillsammans med John Ernst, som var ordförande i föreningen. Sen blev man triangelpojke och vandrarscout och allt vad det hette. Det fanns en musikkår på den tiden som Tage Antonsson, Arne Antonssons far, ledde. Vi var ute på många konserter med kåren, vi var som längst till Landskrona och Helsingborg. Då åkte vi i en öppen lastbil och satt på bänkar. Det var i slutet av 20-talet. Arne Antonsson, Lasse Fröberg, Fritiof Berg, Viking Johansson och Tage Pettersson för att nämna några.

– John Hernborg var en mycket omtyckt lärare. Han hade pojksinnet kvar, han själv var inget fysiskt praktexemplar, han hade en svår puckel, ändå hade han startat en gymnastikavdelning. Han var ideell, en duktig berättare, men kunde bli häftig.

– Jag tog realexamen, som på den tiden var ganska värdefull. Vi var sista klassen nere i gamla stadshuset, 1935. Sedan flyttade man upp till den nybyggda samrealskolan. Där fanns en gammal fin lärarstam med rektor Nordberg, Gösta Falck, fröken Ebba Hansson. Man provade till realskolan, både skriftligt och muntligt.

– Vi hade en gymnastiklärarinna som hette Kerstin Tideström. Gymnastiken hade vi i den nu rivna hallen bakom gamla rådhuset. (Där

hade varit stall en gång i världen). Min klasskamrat var Ture Ericsson, han hade en terrier som hette Tulli. Den släppte vi in i plinten. När lektionen började så skrapade vi i golvet och hunden skällde. Fru Tideström var förtvivlad, visste inte var den fanns nånstans. Till slut hittade hon hunden och då blev det anmärkning, men hon ville inte straffa oss själv utan det fick adjunkt Falck göra. Vi var duktiga i gymnastik, men när hon tyckte vi spelade över, fick vi ett rapp med en repstump med en knut i ändan. Till slut kastade vi ut repstumpen genom fönstret.

– Vi hade gymnastik ute också i den s.k. Rådhusparken där brunnen står idag. Där var en stor plan, vi spelade brännboll där. Mittemot där posten nu ligger var Malmerbergs trädgård med en väldig massa fina fruktträd. Någon fräste över bollen, så stack hela gänget över och letade länge, det var mest äpplen man letade efter förstås.

Norregatan – hantverk, fotboll, musik

– I Norregatan fanns det många musiker och det smittade av sig. Vi började spela fiol när vi var 11 år för Oscar Wahlgren, Jörgen Wahlgrens far. Efter det blev det musikkåren i KFUM, som sedan långsamt försvann tills Lasse Fröberg lyckades få liv i den igen. Nu har vi en musikkår på 35-40 man när det är som värst. Lasse var en organisatör av Guds nåde, han ordnade uniform, skaffade dräkter till drillflickorna.

– Alla spelade, det var skojigt, de satt på gården där skomakeriet var (längst upp mellan Norregatan och Nicolaigatan). Där spelade de på söndagarna, det var jättefint. Kyllan Linds far spelade klarinett. Så fanns det en familj som hette Hornvall, i huset på hörnet Norregatan/Kaptensgatan. Där fanns en basunist. Det blev en hel orkester! Pappa Frank längre ner i Norregatan spelade basun, Sten Frank spelade klarinett, Pelle Frank slog bastrumma. Det fanns musiker nästan i varenda hus.

– I Norregatan fanns också många gamla fina hantverkare. Det var snickare Lundblad, som gjorde möbler som varit på museer och som sålts för dyra pengar. Där fanns urmakare, bokbindare Ågren, målare, kakelugnsmakare. Många fotbollsspelare kom från Norregatan. Lennart Andersson, Törngrenarna och så vi. Vi spelade fotboll på gatan till en början. Arne Modér, veterinär Modérs grabb, hade fått en fotboll och vi

spelade där, upp och ner, fram och tillbaka i väggarna. Till slut blev gamle gubben Lindberg trött på det där. När vi sparkade in bollen i hans trädgård, så kom den ut, ituskuren med en kniv och det var fult gjort. Det är ett minne jag aldrig glömmer. Vi kunde inte använda den mer. Det var inte vanligt med fotboll på den tiden.

– Vi spelade varje onsdag med musikkåren. Spelmanslaget var fjortonde dag.

Tidsbilder

– Visst fanns det original på den tiden! Vi hade en som kallades Kake-Lasse, en liten gubbe, han led nog av någon slags fönstertittarsjuka, för han gick fem meter, sen gick han tillbaka och vände sig om och tittade. Sen var det Mat-Johan, som hade matservering, han var polisens bästa angivare, han hjälpte dem att spåra upp brottslingar. Originalen bodde i Gammelngården, där fanns en föreståndarinna som skötte om dem. Luffaren Blanka kom varje sommar hit, han bodde längst upp på Norregatan i en lada. Han sålde »Grödby-Havanna», cigarrer som han själv hade gjort. Sen längre fram i tiden fanns Glade Kalle. Han hade ett emaljögga som han tog ut, det såg rätt äckligt ut.

Ungdom och första jobbet

– Så småningom fick jag tjänst hos Sigfrid Ståål i hans herrexpediering. Den låg på Södergatan bredvid Wennerlunds. Där fanns dessutom en damexpediering, en mjölkaffär och så Pålssons charkuteri. Senare började jag på Läderfabriken. Clarence Åkesson var anställd på fabriken och hade hört att man sökte en till på kontoret och frågade om jag ville börja där. Det gjorde jag. Efter ett och ett halvt år kom chefen Olof Ståhl och frågade om jag ville fortsätta arbeta inom garveriindustrin. I så fall skulle de skicka iväg mig till Danmark på kurs och de gjorde man också.

– På Teknologiska Institutet i Köpenhamn utbildade jag mig till garveritekniker och fick sen plats som verkmästare på Läderfabriken. När jag kom dit var det 54 anställda, när vi slutade var det 44. Fabriken var då en av de mest lönsamma i landet. Den förbättrades och mekaniserades och var modern. Det var ju ett väldigt tungt hantverk. Men det var

trivsamt där också, det visade sig inte minst av att gubbarna gick längre än till pensionen, de gick över till 70, trots att arbetsförhållanden var svåra. Händerna blev bruna av garveriet, det gick inte bort. Man luktade illa. Alla förberedande processer för att göra läder hantearar svavel som i förbindelse med kalk luktar hemskt illa.

Läderfabriken - starka dofter, dålig arbetsmiljö, men sammanhållning och trivsel

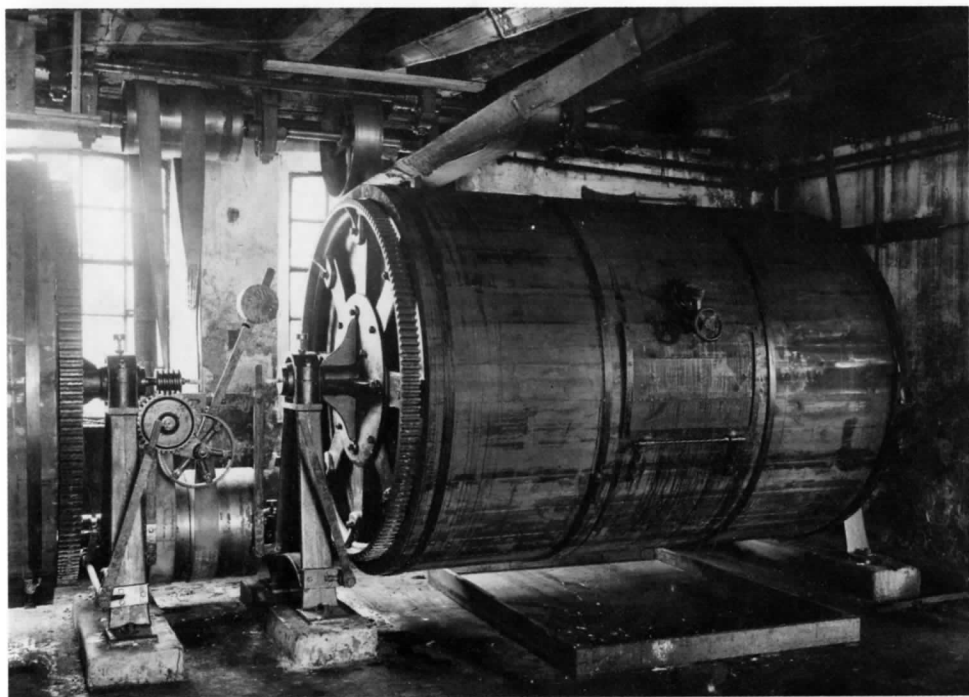
- Läderfabriken var ett bottenlädersgarveri, man gjorde enbart ett grovt läder och hudarna importerades i huvudsak från Argentina och Brasilien. För att få den rätta tjockleken skulle det vara utgångsdjur. Vi fick även hudar från Afrika, men mest var det Argentina. Från svenska slakterier kom också hudar, men det blev tunnare läder.

- Huden kom saltad och staplades i stora högar. Den hade hår på ena sidan och kött på andra och detta måste bort. Då lastades hudarna på vagn och kördes in i kalkhuset. Man satte till svavelnatrium och kalk och det tog bort håret och överhuden. Sen stod man på »bommen» med stora långa knivar och skavde av köttet. Därefter var huden färdig för garvning när den hade tvättats av.

- Den avskrapade smörjan såldes till Stidsvig till limläder, celastinet blev lim. Det var slipprigt, fick kastas upp för hand och ibland slant hälften av. Sedan kördes det i öppna vagnar genom stan ner till järnvägen och lastades, det luktade död och pina. Vi hade häst och vagn på fabriken, halvblod, fina hästar hade vi alltid. Det lastades en gång i veckan och då luktade det pyton hela vägen ner till järnvägen. - Det luktade ju fruktansvärt i hela fabriken. Ofta kom skolklasser på besök och då skulle man gå runt med dem. Ungarna vägrade gå in i kalkhuset, lärarinnan fick fösa in dem.

- Hudarna gick vidare till färghuset där man hade olika pH-värden i olika lag. När det sen kom ut till lagom pH-värde hade det matats in ett extrakt i huden. Detta var den första förberedande garvningen. Hudarna flyttades från kar till kar, det var ett tungt och blött arbete, på vintern var det kallt också, vi hade ju ingen uppvärmning. Även om det var starka dofter, var de kanske ändå hälsosamma. När spanska sjukan gick, satt folk där och andades in dofterna. Våra gubbar var

aldrig sjuka. En del kom från Grödby, Gammalstorp och Mjällby, de gick in, var där ofta en halv timme innan jobbet började. De hade ingen cykel, de gick där med sin väska. Helt otroligt!

– Sedan kom den mekaniska garvningen, när man plockade upp hudarna och stoppade in dem i ett stort fat som vi kallade valkfat, det var roterande trummor, ca 2,5 m i diameter. Man satte till extra extrakt från frebacoträdets bark, som kom ifrån Sydamerika. Vidare kastanj, ek och gran från Sverige. Den processen fick man passa noga. Man mätte med en pyknometer så att man fick rätt styrka och fick tillsätta vatten eller extrakt efter behov. Sen kördes det upp till en viss temperatur. Man plockade ut hud för hud och lade upp dem på en kärra. Överskottet av extrakt och väta pressades ur i en pressmaskin, det var en valsmaskin med filtvalsar. Hudarna skulle sedan till torkanläggningen, som fanns allra högst upp. De hissades upp i en hiss som drogs med linor, först senare blev det en modern hiss med maskineri. I torken fick hudarna flyttas från låg värme till starkare, de fick inte

torka för starkt. Den lägsta temperaturen var väl 50 grader, värmen kom från ånga. Där uppe gick då gubbarna och flyttade för hand från hake till hake. 1951 byggde vi en modern torkanläggning som gick på kugghjul där hudarna vandrade genom torken. I torken var hudarna ca 3 dygn, fuktigheten gick då ner från 100 % till ca 35 %, då räknades det som torrt. Sedan skulle det manglas eller byglas tills narven blev blank. En del skulle bli sulläder (mittstycket stansades till sulor) en del reparationsläder (hals- och bukläder, som var tunnare och sämre).

– Vi fick upp till 7-8 mm tjockt läder, vanligast var 4-5 mm, det var mest populärt. När Danmark ockuperades 1940, gick det åt mycket läder. Vi kan knappt göra så mycket som gick åt, dels till export, dels till vår militär, som stämplade ut läder som lades i lager. Det var goda tider. Krisen kom ungefär 1963 med konstlädret, då började man importera spanska, portugisiska och italienska skor. Alla de gamla skofabrikerna i Örebro och Kumla försvann. Sen las garverierna ner, först de stora sen de mindre. 1965 slutade vi.

– Fabriken började 1847 med Johan Teodor Liljedahl, som var en framsynt man och lät bygga en bark som hette Hilda på läderfabriken. Den skulle frakta hem hudar och gjorde det också. Till slut försvann båten. 100-årsjubileet firades 1950 med pompa och ståt. Sen blev det svårt. Fabriken köptes upp av Skånska banken, som inte ansåg att man fick avkastning på kapitalet.

– Båten Ingrid minns många sölvesborgare när den låg vid bryggan utanför lusthuset nedanför fabriken. Den byggdes av vår snickare Erik Nilsson. Det var under de fina åren, då tyckte Ståhl att vi skulle göra något för kunderna som kom uppifrån landet. Ingrid var namnet på Olof Ståhls dotter. Kunderna var begeistrade och det gjordes många

turer för bl.a. torskfiske – och för att dricka grogg! Båten byggdes bredvid maskinrummet. När den var färdig kunde vi inte få ut den genom dörren, utan fick riva väggen.

– Arbetarstammen var rätt gammal när vi slog igen och många fick avgångsvederlag, men de flesta var i de åren att det var naturlig avgång. – Gottfrid Pettersson var en av dem, han arbetade på torken. Han vägde 48 kg, det var bara senor. En jättefin gubbe! En helt otrolig arbetsmyra. Han hade han en stor familj. När han jobbat färdigt på läderfabriken gick han ut och sålde Folket i Bild. Sen sålde han gottis på idrottsplatsen, hade en egen kiosk, gjorde egen glass. (Kiosken finns på sätt och vis kvar som Lasses kiosk – den ursprungliga låg i trädgården mot Skånevägen). Det var härligt att prata med Johan Gottfrid Konstantin Pettersson, han hade varit till sjöss en gång i världen. Kom ursprungligen från Karlshamn. Han hade upplevt mycket, gått på floderna i Frankrike. Alltid på gott humör, när han var färdig med ett jobb kom han genast och frågade vad han skulle göra. Jag tror han var 68-69 år när han slutade.

– Sen var det en till likadan, Alex Andersson, han vägde också 48 kg. De kivades om vem som vägde mest. Jag fick väga dem, ibland kunde det skilja på något hekto. Alex var en berättare, men han höll sig inte alltid till sanningen. Vi hade egen målare, smed och snickare. Träkaren måste ju repareras. På vintern hade byggmästare Ture Möller ett par tre gubbar som gick hos oss. Även fiskare gick hos oss på vintern.

– Det var hemskt kallt på fabriken på vintern. Ingen skulle vilja jobba i sådan miljö idag. Tänk er själv, vi hade kallt i vissa rum och värme i vissa. Gubbarna skulle hålla rent för snö på den stora gården och på gatorna och kom i skjortärmarna, ibland våta. Duschar fanns inte, bara tvättställ, beläget vid sidan av kalkhuset, där hade man sin matsal också. Mot slutet sanerade vi givetvis. När det började bli kris med bottenläder fick vi dit en tysk ingenjör som skulle impregnera läder så att det skulle bli vattentätt, han använde tuluol, metanol, xylol, såna giftiga grejor som man skulle stå och andas in. Jag satte arbetarskyddet på honom, sa till gubbarna att de inte skulle gå in där.

– Jobbet var i förhållande till andra industrier lite bättre betalt. När jag började hade gubbarna 1 kr 5 öre i timmen. Vi hade mer i lön än varvet, även tjänstemännen. Gav det vinst, kunde man få en extra avlö-

ning. Vi hade en väldigt fin sammanhållning, det var därför man stannade. Det fanns ju inte så mycket på den tiden; läderfabriken, glasbruket och varvet var de stora arbetsplatserna.

Idrottsintresset

– Gjorde lumpen 1939-40, låg inne till 1945 i olika omgångar. Hamnade på I 19, Norrbottens regemente. Jag var tänd på att åka skidor innan och I 19 hade en särskild idrottsförening som sponsrade sina killar redan på den tiden. Vi fick erbjudande åka Vasaloppet 1939, men då kom kriget och det blev inget tillfälle åka. Det gjorde jag inte förrän jag fyllt 50, men sen har jag varit med fyra gånger. Mitt skidintresse blev mer och mer väckt när jag kom till jägarplutonen, vi kallades för ripjägarerna och fick en väldigt fin utbildning där. Var med och tävlade mot flygplanskryssaren Gotlands besättning när den låg i Luleå, då var bl.a. Stig Synnergren med i samma stafettlag som jag. Det var en jättefin kille, han blev ju så småningom general och överbefälhavare.

– Jag tävlade i skidåkning här hemma, blev ledare för samrealskolans allmänna fjällfärd tillsammans med gymnastikdirektör Arne Jakobsson. Senare blev jag ledare för godtemplarnas nordiska vinterläger både i Norge och Sverige. Vi startade skidfrämjandet här, jag var med och bildade det 1938 då vi byggde första delen av Ryssbergsstugan tillsammans med Kalle Lundgren, bankdirektör Westerlund, Levi Mack, Knut Eklund och andra. Ungefär samtidigt byggde vi lappkåtan, vi bar upp granslanorna från Jockarp. Vi kunde ligga 20 man i den. Smed Lindeberg hjälpte oss med järnbanden.

– Det var bokskog hela vägen upp till stugan då. Ingen väg fanns det utan bara en gångstig. Inne i skogen fanns en sten där prästen Calmer brukade sitta och göra sin predikningar. (Ligger nu i granskogen strax innan stugan till höger). Oscar Wahlgren vandrade ofta upp där och komponerade på vägen. »På Snapphanestigar» kallade han låtarna. Wahlgrenarna var suveräna: Josef spelade altfiol, Sven spelade basfiol, Sigvard cello, Adolf flöjt, Oscar fiol.

Krigsminnen

– 1939 låg vi i Övertorneå innan kriget började. Sedan kom den förstärkta försvarsberedskapen. Vi var ett gäng grabbar, sex stycken, i

Narvik och åkte skidor. På natten började det smälla ute i fjorden. På morgonen kom tyskarna och vi blev haffade vi med. En tysk löjtnant frågade vilka vi var. De hade beslagt tagit tåget, men vi tyckte vi kunde få gå i alla fall. Tysken hade en karta med allt inritat som de skulle ta. Till slut fick vi åka med en rälsbuss från Kiruna. Men man hade sprängt broarna vid Hunddalen så vi fick vandra över fjället där. När vi kom till Riksgränsen åkte vi ner till Boden och där fick vi veta att det låg en inkallelseorder hemma. Det stämde: så fort vi kom hem fick vi åka upp igen genom Sverige. Jag åkte nog ett trettiotal gånger med permission och allt genom Sverige. Vi låg i Abisko i den gamla turiststationen. Där blev vi faktiskt beskjutna av ett tyskt flygplan med kul-spruta. Det var nog ett misstag, vi hade stora svenska flaggor målade på taket. Men vårt luftvärn sköt ner ett plan. Sen kom flyktingar över fjället vid Riksgränsen som vi tog hand om. Då åkte jag ner till Kiruna och lämnade dem till landsfiskalen.

– Jag har fått uppleva våren, sommaren och vintern där uppe. Fått uppleva fjällfloran. Det är vackert i Abisko och Riksgränsen. Vi var bra utrustade, fick bra skidor, fin pälsutrustning, jag har upplevt kyla på 48 grader, så kallt att man inte kunde åka skidor utan vi fick gå. Vi militärer blev väl mottagna i hemmen överallt i Kiruna och Haparanda. Fantastiska minnen har jag från den tiden, har fått se Norrland som man aldrig skulle fått göra annars. Mycket av det negativa förtränger man ju.